

אין טעם לנהל עם העולם „חשבון“ או לקיים עמו „ברוגז“. אנו רשאים לאמץ לעצמנו השקפת עולם כלשהי, אך את חשבונה עלינו לערוך עם עצמנו. היהודים היו מאז ומתמיד בעלי השקפה דואליסטית: זו של שליחות ישראל בין הגויים, של אזרחות מעבר לאופקי המולדת — וזו של „הארץ היעודה“, של ריכוז גיאוגרפי מוחשי בתוכה. המולדת מעולם לא היתה השקפת עולמנו כולה; אך השקפת עולמנו מעולם לא נותקה ממקום הולדתה. כל אימת שהופר האיוון בין השניים — הינו, בין אזרחות עולם ודרכון לאומי — ידענו חורבן וניווון.

חייבים היינו להבין את המתרחש בעולם, ולהבחין יפה בין שאיפות לבין מציאות.

היתה זו שגיאה חוזרת בתולדותינו שהתיחסנו ל„נשמע“ כאילו זה „נעשה“.

אכן, קיימת שאיפה נעלה לשלום-בית מאורגן בעולם, אך אין עדיין ממשלה עולמית. קיים עולם המורכב ממדינות. והלקח המרכזי מרבע-המאה האחרון לגבינו הנו, שכדי לתפוס מקום בעולם עלינו להתקיים כזהות בפני עצמה, בעלת ערך וכוח משלה. „העולם“, אותו „עולם“ בו אנו מדברים, אין בו פספורט יהודי מוכר, לא של הפרט ולא של הכלל היהודי; אך פספורט יהודי קיבוצי קבוע — של העם היהודי במדינתו — יכול לזכות בהכרה עולמית.

ככל שנרצה לתפוס מקום נכבד יותר בקהילת העמים — עלינו להיות חשובים יותר, וככל שנרצה לתרום יותר — ממילא על אסמינו להיות מלאים בר, וזהו, אגב, עצה היעוצה כמעט לכל עם: הדבר המוסרי ביותר שאפשר לעשות למען עם אחר הוא לאפשר לו לצבור כוח; והדבר המוסרי שעם אחד יכול לעשות למשנהו הוא בכך שכוחו זה יוצמד למטרות חיוביות.

ה תחלנו ב־1939, בנקודה טרגית בתולדותינו וביחסינו עם העולם הסובב אותנו. ב־1964 ניצבים אנו בנקודה יותר אופטימית: יחס העולם כלפינו השתנה, מפני שאנחנו השתנו. וגם ב־1964 שינוי היחס אינו דבר העומד בפני עצמו. הוא יימדד תמיד לפי אמת-המידה המקובלת ביחסים שבין עם למשנהו. מבחינתנו, פירושה של התמונה האופטימית הוא שאם לפני עשרים וחמש שנים היו לנו רק שתי אפשרויות: לעזור לעצמנו או להיעזר בזולתנו — התנסף לנו היום מימד שלישי — אפשרות של עזרה לעמים אחרים.

העצמאות היהודית והעצמאות הערבית נפגשו בצומת אחד של דרכים ובפונדק אחד של זמן. אך לא רק המקום ולא רק הזמן עשו מפגש זה — שאינו ראשון בהיסטוריה — לאחד האומללים ביותר שידענו. קבע לא מעט אופים של הצדדים והלך-רוחם. תנועת התחיה הערבית לא בגרה טבעית ובהדרגה, לא התפתחה שלבים-שלבים לקראת המאה העשרים. המאה העשרים „קפצה“ עליה, מבלי שתעבור תחילה חבלי התבגרות, ולפתע נדרשה לחפש לה דוקא במאה זו, ביטוי של בשלות. מאורעות חיצוניים הם שהעניקו לתנועה זו את התחיה, שלא ציפתה לה ולא היתה מוכנה לה. בבת אחת הומטר עליה גשם עצמאות ומטר אפשרויות טכניות כאשר היא נמצאת, דורות על דורות, במעין תנומה אדישה ושלילית. התחיה הערבית טרם מצאה את עצמה, ובחיפושיה חברו לה

מדיניות של חרב מימי קדם בבהילות למודרניזציה קיצונית. הפכסוכים הקודמים לא נשבו. המעצורים החדשים טרם יושרו. הנשימה נתקצרה בגלל הבליעה הגדולה של אפשרויות; ואנו עומדים פעגוּרִים מול עולם הנושג זה, נטול מעצור רים והגיון.

מענין, ואף מאלף, שהערבים לא נטלו כלל חלק בוריעת הקמה שהביאה להם שפע והם נשארו אדישים במלחמתן העולם הראשונה (פרט להופעתן של הכנופיות „שליחי המד“ ו„הערבי“, שארגן לורנס האנגלי). הם נשארו נטראליים במלחמת-העולם השניה (פרט להשתלטות הפרו-גרמנית הקצרה של רשיד עאלי אל-כילאני בעיראק, בריחת המופתי לשעבר אל היטלר ושיתוף-פעולה עם הלז, והתפרצויות התסיסה הפרו-גרמנית העזה במצרים). מלחמת-העולם הראשונה העניקה להם את המנה הראשונה של עצמאות. מלחמת-העולם השניה העניקה להם כוח-מיקוח עצום. והטכנולוגיה המודרנית קפצה עליהם במכשירים החזקים לאין ערוך מהמנטליות הרי-אקציונית, הזוחלת אט-אט מקרה-מוצא שלה לעולם החדש.

מה שבא, מבחוץ בא, אך מה שצריך היה לנבוע מבפנים — לא נבע. העולם הערבי נשאר במשך רבע-המאה האחרון בוגדני ביחסיו הפנימיים, ביחסים שבין המלכים, ביחסים שבין הנשיאים, ביחסים שבין הרוב למיעוט, כמעט בכל ארצותיו. הוא נשאר תוקפני גם כלפינו — היום כמו לפני 25 שנים. לפני 25 שנים היתה „תשלובת“ ערבית — מדינית וצבאית, שאת משימותיה-מטרותיה אפשר להגדיר כדלקמן: א. להפחיד את התושבים היהודיים; ב. ללחוץ על האנגלים לנעול את שערי הארץ; ג. לערב את מדינות ערב בסכסוך, שהיה כולו בגבולות שטח-המנדט.

הטקטיקה הצבאית הערבית שבמכלול-פעולות זה היתה אז: לפגוע ביהודים בודדים; להתנקש בישוניהם; לגבש כוח צבאי מחתרתי, שיעדו אינו השלטון הזר, האנגלי, כי אם הישוב היהודי; לשלב כוח זה עם כוחות סדירים-למחצה מארצות ערב.

כעבור 25 שנים אפשר למצוא קווי דמיון ושוני במהדורה הנוכחית של שנהא ערבית זו: • האיבה לישראל מטופחת לעומק ולרוחב; • איבה זו נשתחררה כליל מגישה רציונאל-לית; • המאמץ התעמולתי מכוון לבודד את מדינת ישראל; • להפעיל עליה, במקביל, לחץ מדיני-צבאי וכלכלי; • כמטרה ראשית — להכין נגדה נשק צבאי מכריע; • מבחינה צבאית כללית: הקמת מפקדה צבאית מלוכדת סביב ענין אחד ויחיד — התקפה על ישראל; סטנדרטיזציה של הנשק הקונבנציונאלי בכל צבאות ערב — וקביעת יתרונה של מצרים בנשק בלתי-קונבנציונאלי (יתרון שיאפשר לה שליטה גם על שאר צבאות-ערב); ריכוז כל הכוחות בעיקר — הטחת מהלומה מוחצת על ישראל. • ההתפתחות זו של העולם הערבי טמונה תקוה לטוח ארוך מאוד — ודאגה לטוח קצר ובינוני. התקוה היא בכך שהעולם הערבי יגיע במשך השנים לרמה תרבותית ומדינית המקובלת במחצית השניה של המאה העשרים; ושגישתו לבעיית הפעלת הנשק תהא על אותה הרמה אליה הגיע בזמננו הנשק עצמו. שגיאה היא לחשוב שמעשים או מחוללים מצדנו, מעבקים או ויתורים, הם לבדם יקרבו את השלום במזרח-התיכון. השלום יתקרב צמידה שהערבים יתקרבו להחשבת

מעפילים, ראינו תנופה התישבותית שלא היה דומה לה במקום אחר ובלאום אחר. ראינו פיתוח משק בקצב מסחרר, ראינו הקמת מערכת חינוך איתנה, ראינו את הקמת המדינה — ואת צבא ההגנה לישראל שניצח בשתי מלחמות, והוסיף לטפח התנחלויות נחל מתישב ולוחם, ראינו יותר אהדה לישראל וראינו את ישראל פועלת פעולה חיובית מחוץ לגבולותיה. תרמנו ל"עולם" לא עלידי זה ששינינו אותו, אלא עלידי זה ששינינו את עצמנו, מנענו את הערבים, עלידי כוחנו המרתיע, מלהזר על טעויותיהם. ואם כי העולם השתנה לבלתי הכר כמשך רבע מאה זו, הנה הלקח הזה — עשה זאת בעצמך, עשה זאת עם עצמך — נשאר לקח קבוע ומעודד.

גם כיום אין מעצים לנו מבחוק, ולא נייעץ לעצמנו מבפנים, לסמוך על זולתנו שיעשה במקומנו מלאכה כלשהיא, בתחום התרבות, הכלכלה או הבטחון. גם כיום מוסיף העולם הערבי להיות עולם רוגש וסוער, שניציגי הבינה שבו טרם היכן שרשים כראוי. אך כיום נתנספה על כל אלה תוספת חשובה: כוחנו גדל במידה כזו שמסוגלים אנו לעשות למען המשך גידולו יותר מאשר אי פעם. וכוחנו זה נולד בתקופה שאיכות הופכת בה לכמות — ומכל הבחינות. היום יותר מתמיד אני מאמין שבאופן אובייקטיבי בכוחנו לחשל את הכלים אשר יאפשרו לנו לתפוס את המקום הראוי לנו בתורה האנושית — ואת המקום הדרוש לנו במזרח התיכון, לא רק כדי להדוף מלחמה אלא גם להדוף סכנת מלחמה. וכל זה בתנאי אחד: שנדע את כוחנו ושנדע לבוא אליו בתביעות הנכונות — ובזמן.

השלום כערך בפני עצמו. בלעדי זאת יראו בכל ויתור מצדנו חולשה; ובכל מחל — יאוש. לצערנו, מידת השפעתנו-ראנו על השגת השלום היא מועטה מאוד. אולם כוחנו חייב להיות רב, לא בפגישה עם הסיכוי (שאנו מוכנים לו נפשית) כי אם בפגישה עם הסכנה — זו של הטוח הקצר וזו של הטוח הבינוני. סכנה זו נובעת מעצם אימוץ הטכנולוגיה המודרנית לשירות מצבי-הרוח החמורים שעדיין מאפיינים את העולם הערבי.

עלינו לספן את המזרח התיכון עוד דור נוסף, שיחלוף מבלי שתפרוץ מלחמה — אשר תנאיה הפסיכולוגיים קיימים — על-ידי מניעה פיסית של התפרצותה.

המאורע הגדול לגבינו של רבע-המאה האחרון הוא המעשה של בניית כוחנו העצמי, מערכות בטחונה של ישראל. כוחה זה הוא כוח אורגני בצמיחתו ובציוויו וכולל במהותו, שנת-מזגו בו רעיון חיובי, מציאות חברתית דינמית וכוח צבאי מקורי, מבחינה אידיאולוגית הוא שולל מלחמה; מבחינה חברתית הוא מאמין במאמץ משולב של בנית חברה חדשה, פיתוח הארץ וטיפוח כוח עצמיריבוני; מבחינה צבאית הוא נשאר נאמן גם לכוחה שבצבא יעיל וגם לשאיפה שבצבא המשקפת נאמנה גישות-יסוד קונסטרוקטיביות-משחררות בתחיתנו.

במשך רבע-מאה זו ראינו את מתנדבי הישוב המתגייסים לצבא הבריטי ("כאילו אין ספר לבן"), ראינו אותם בעוצבות ה"הגנה" הפלמ"ח ("כשהנצרה היתה איתנה ממש כמו שהי כידון היה חד"), ראינו ישוב זה במאבק בארץ על זכותנו לגדול ולקלוט ("כאילו אין מלחמה בהיטלר"), ראינו ספינות

